

Тимчасове видання
Українського Війсь-
кового Генерального
Комітету.

Скорочена
Муштрова наука

Командір 1-го укр. козацького
ім. БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
полку.

Підполковник КАПКАН.

м. КИЇВ
1917.

Тимчасове видання
Українського Військового Ґенерального Комітету.

Скорочена
Муштрова наука

**Командір 1-го укр. козацького
ім. БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
полку.**

Підполковник КАПКАН.

м. КИЇВ
1917.

КИЇВ.
Друкарня Української Центральної Ради.
1 9 1 7.

СКОРОЧЕНА МУШТРОВА НАУКА.

1. Вчення для окремих людей.

а) Щоб козак став як слід подається команда:

СТАВАЙ!

Козак повинен стати без натуги, ноги поставити вкупі, ніски чобіт розгорнути, коліна випростувати, груди підібгати, все тіло подати вперед, плечі розгорнути, руки спустити вільно посередині ляжок, пальці трохи підогнути. Голову тримати високо і просто. Поки не стане може обдивитись.

б) Щоб козак ліг, подається команда:

ЛЯГАЙ!

Повернутись на носкові лівої ноги на пів-звороту праворуч, разом з сим виставити праву ногу на пів-крока вперед, швидко стати на ліве коліно, після чого, спираючись на ліву руку, лягти в новому напрямку на лівий бік та ліву руку.

в) По команді:

ВСТАТЬ!

Швидко піднятись і стати в лад.

г) По команді:

ВІЛЬНО!

Стати вільно, зостаючись у стані в якім захопила команда.

д) По команді:

СПОЧИТЬ!

Не кидаючи свого місця, можна поправити вбрання, звернутись до начальника за дозволом вийти, як треба, і т. и.

е) По команді:

СТРУНКО!

Зараз же стати в лад.

ж) По команді:

ДО МОЛИТВИ ШАПКИ—ГЕТЬ!

Правою рукою зняти шапку, або кашкет та перенести в ліву. Кашкет тримати у вільно спущеній лівій руці кокардою наперед, шапку-в зігнутій лівій руці кокордою праворуч.

з) По команді:

ПО-КРИЙСЬ!.

Одягнути шапку на голову та стати струнко.

Звороти.

Звороти виконуються по командах:

ПРАВО-РУЧ!
ЛІВО-РУЧ!

ПІВ-ЗВОРОТУ ПРАВО-РУЧ!
ПІВ-ЗВОРОТУ ЛІВО-РУЧ!
КРУ-ГОМ!

Звороти ліво-руч, пів-звороту ліво-руч і кругом виконувати на лівому закаблуці та на правому носкові; звороти право-руч і пів-звороту право-руч на правому закаблуці та на лівому носкові. Після звороту ногу, що зосталася ззаду приставляти під такт кроку.

Рухи.

Рухи виконуються кроком і бігцем.

а) Рух кроком роспочинається по команді:

КРОКОМ-РУШ!

По сій команді, подати тіло трохи навперед, винести вільно ліву ногу, не згинаючи в коліні, тримати підошву як мога „по земо", коротко поставити її на весь слід і в ту ж мить одділити від землі праву ногу, також її винести і становити.

Рукам, розпочинаючи від плеч, дати вільний рух біля тіла, згинаючи їх у ліктях.

б) Звороти при рухові кроком виконуються по тих самих командах, як і на місці, але треба прийняти на увагу, що

для зворот у право-руч і пів-зворот у право-руч викопуючу команду промовляти тоді, як на землю ставиться права нога. Для зворот у ліво-руч і пів-зворот у ліво-руч тоді, як ставиться ліва нога.

в) для звороту повного подаєтьси команда:

КРУГОМ-РУШ!

Команда подається під праву ногу. По команді зробити лівою ногою ще один крок, потім винести праву ногу на півкрока, повернутись на нісках обидвох ніг і почати рух з лівої ноги.

г) По команді:

БІГЦЕМ-РУШ!

Зігнути в ліктях руки і бігти вільно не губляче такту.

При руховї бігцем звороти виконуються без правил, по командах, які показані при русі кроком.

д) Для зупинення руху подається команда:

ШЕРЕҐ-СТІЙ!

Команда подається під праву і ліву ногу коли вона ставиться на землю, другою ногою зробити ще крока, та приставити ногу що зосталась ззаду, і стати.

е) По команді:

НА МІСЦІ!

Крок визначати, підіймаючи та ставлючи на одному місці ноги в такт кроку.

ж) По команді:

ПРОСТО!

Рух продовжується.

з) Для салюту подається команда:

СТРУНКО!

ПРАВО (ліво) РУЧ-З'ОЧУЙ!

Коротко повернути голову до призначеного боку, піднявши трошки підборіддя, дивитись просто на вітаєму особу, проводячи його поглядом, повертати у слід йому голову

Навчання з рушницею.

а) Рушницю біля ноги тримати у правій руці, ремнем вперед, так, щоб приклад стояв усією потилицею і торкався ступені правої ноги гострим кутком нарівні з носками. Праву руку спустити вздовш рушниці, вільно обхопити люфу (ствіл) великим пальцем, а останні наложити на цівьє.

б) По команді:

ЛЯГАЙ!

Виконувати, як сказано раніш, крім того обережно положити рушницю вздовш тіла люфою на зігнуту ліву руку, підтримуючи рушницю правою рукою в тому місці, де була ся рука коли рушниця стояла біля ноги.

в) По команді:

ВСТАТЬ!

Підвестись і стати до ладу.

г) По команді:

ДО-БОЮ!

Повернутись пів-звороту право-руч, не повертаючи голови, та не приставляючи ноги, в туж мить винести ліву ногу на пів-крока вперед і поставити проти обцаса правої ноги. Обидві ноги зігнути трохи в колінах. Разом з сим, викинувши рушницю вперед і підхоптивши лівою рукою вище нижнього перстня, держати її так, щоб кінець баґнету прийшовся проти лівого ока. Рушницю тримати півьєм вниз, обхоплюючи її обома руками, лівою вище нижнього перстня, а правою за шию ложі, держучи біля пахи правої ноги.

д) По команді:

ДО НО—ГИ!

Повертаючись на каблуці правої ноги, стати в лад, в ту ж мить обхопивши рушницю пра-

вою рукою вище прицілу, поставити її до ноги.

е) По команді:

НА ПЛЕ—ЧЕ!

Рух від ноги на плече робиться в два прийоми. 1) Правою рукою перенести рушницю навколо тіла до лівого боку, повертаючи прицілом вперед, перехоплюючи по над прицілом і в ту ж мить лівою рукою підхопити приклад знизу так, щоб потилиця лежала на долоні. 2) Відіпхнувши правою рукою, підхопити її на ліве плече, піднявши лівою рукою так, щоб долоня руки була трошки нижче ліктя.

ж) Від плеча до ноги команда виконується в три прийоми.

По команді:

ДО НО-ГИ!

1) Лівою рукою жваво стягнути рушницю з плеча, а правою обхопити по над прицілом. Рушницю поставити насторч. 2) Правою рукою перенести навколо тіла рушницю до правої ноги, лівою-ж рукою підтримувати, обхопивши люфу під баґнета. 3) Ліву руку обсмикнуть в ліворуч, а правою тихесенько спустити рушницю на землю до ноги.

з) По команді:

СЛУХАЙ ДО ВАР—ТИ!

Рух від ноги до варти виконується в два прийоми. 1) Правою рукою поставити рушницю насторч, люфою проти середини грудей, в ту ж мить лівою рукою обхопити люфу спереду коло прицілу; долоня лівої руки повинна бути не вище ліктя. 2) Китицю правої руки перенести під спускову скобу, так, щоб чотирі пальці, зібрані до купи та витягнуті навкось, підтримували рушницю, великим же пальцем обхопити шию рушниці під курком.

і) Від варти до ноги виконується в три прийоми.

По команді:

ДО НО—ГИ!

1) Рушницю обхопити правою рукою під прицілом. 2) Перенести рушницю до правої ноги, лівою піддержуючи за люфу. 3) Ліву руку одвести на місце, а правою спустити рушницю на землю.

к) По команді:

НА РЕМІНЬ!

Послабити рушничний ремінь, просунути праву руку по між ремнем та ложею і повісити рушницю люфою на праве плече ло-

жею до низу і правою рукою підтримувати рушницю за шию ложі.

л) По команді:

ЗНЯТИ РУШНИЦІ!

Зпустити рушницю з плеча натягнути ремінь та взяти рушницю до ноги.

м) По команді.

ДО МОЛИТВИ ШАПКИ—ГЕТЬ!

Правою рукою поставити рушницю по між ногами, потім нахилити її на зігнуту ліву руку. Руку зігнути так, щоб долоня була посередині тіла і на вишині ліктя. Правою рукою зняти шапку, чи кашкет, та покласти на ліву руку.

н) По команді:

ПО—КРИЙСЬ!

Одягнути шапку і взяти рушницю до ноги.

Стрільба.

а) При стрільбі часом потрібні будуть зміни в ладу, а за для того стрільба буває:

1) Стоячи.

2) З коліна.

3) Лежучи.

б) Щоб налагодитись до стрільби подається команда:

ПО ЛАВІ (ЛЕЖУЧИ, З КОЛІНА)
СТРІЛЬБА ШЕРЕҐОМ!

По цій команді готовляться в один прийом, повертаючись у пів-звороту право-руч, подавши ліву ногу на пів-крока вперед, розставивши ноги і в ту ж мить підносять рушницю під пахву правої руки, лівою рукою підхопивши під казенною частью рушниці; правою рукою зараз же набивають рушницю.

4) Ставлять приціл.

ШЕРЕҐ-ВОГОНЬ!

По команді „ВОГОНЬ“ стріляють, та знов набивають, чикаючи нової команди.

в) Для виконання разової (одиночної) стрільби подається команда:

1) Зрідка.

або 2) Часто.

або 3) По 3 набої.

або 4) По одинці з правих (лівих) крил зон (роїв, чет).

Після кожної з сих команд додається.

ВОГОНЬ!

Після сієї команди розпочинається стрільба.

г) Для припинення стрільби тимчасово:

КУРОК!

д) Для припинення стрільби зовсім:

ГЕТЬ НАБОЇ!

Звороти та рухи з рушницею.

а) Як рушниця біля ноги при зворотах, треба трохи підносити рушницю, притулюючи люфу до плеча, а зробивши зворот у ту же мить, з приставом ноги, спустити на землю рушницю.

б) Стан рушниці під час руху зазначається командою, яка подається перед тим, як роспочати той, або инший рух.

в) Команди: „НА РЕМІНЬ“ та „ЗНЯТИ РУШНИЦІ“ подаються тілько при зупиненні.

г) По команді:

СТІЙ!

Зупинитися і взяти до ноги.

д) При всіх муштрових рухах вільна рука мусить рухатися біля тіла. Як що рушниця при рухові біля ноги, то її треба трохи підносити до гори.

е) По команді:

ВІЛЬНО!

Йти вільно; рушниця зостається в тім стані, в якім вона була до команди.

Навчання шереґове.

1) Як люде вирівняються в одну линію, то буде ЛАД (стрій).

Лад, в котрому люде стоять в один ряд, зветься „шереґ“.

В шереґові люди стають на долоню один від другого відповідно зростові. Правий край шереґа має назву „ПРАВЕ КРИЛО“, лівий—„ЛІВЕ КРИЛО“.

Для навчання подається команда:

а) ШЕРЕҐ СТАВАЙ!

б) РІВНЯЙСЬ!

Як що треба стати в два шереґи то подається команда:

ПО ДВА-РОЗЛІЧИСЬ!

Вимовляючи свій номер „перший“ чи „другий“, кожний повертає голову в ліво-руч, бо коли розлічуються таким робом то завше начинають з правого крила в ліво-руч.

Щоб змінити стан подається команда:

1) ЛЯГАЙ!

або 2) З КОЛІНА!

або 3) ВСТАТЬ!

Робити те-ж що і в разовому навчанні.

По команді:

1) ВІЛЬНО!

або 2) СПОЧИТЬ!

Робити те-ж саме, що в разовому навчанні.

Для вирівнювання:

ПРАВО(ЛІВО)-РУЧ РІВНЯЙСЬ!

Як не вказано куди,—треба на праве крило.

Для вирівнювання треба з'очувати на груди четвертого чоловіка, повернути голову та притягти рушницю до правого плеча. При зворотах один другому повинен завше стати в потилицю.

Для загальної кількості подається команда:

ПО ПОРЯДКУ—РОЗЛІЧИСЬ!

В шерезі розходження та сходження виконуються на місці та в рухові од крила та од середини, по команді:

1) ШЕРЕҐ ВЛІВО РОЗІЙ—ДИСЬ!
2) ШЕРЕҐ ВПРАВО РОЗІЙ—ДИСЬ!
3) ШЕРЕҐ ОД СЕРЕДИНИ НА 3 КРОКИ РОЗІЙ—ДИСЬ і т. и.

Для сходження:

1) ШЕРЕҐ ВЛІВО (ВПРАВО) ЗІЙ—ДИСЬ!
2) ШЕРЕҐ ДО СЕРЕДИНИ ЗІЙ-ДИСЬ!

в) Для росходження та сходження під час руху подаються ті ж команди. Лад, поки робиться росходження, поступається пів-кроком і коли всі займуть свої місця, подається команда:

1) ПРОСТО!

2) З'ОЧУЙ В ПРАВО (ЛІВО)—РУЧ! (на сухе дерево)

г) Для переходу в два шереґи подається команда:

У ДВА ШЕРЕҐИ—ЛАДНАЙСЬ (стройся)!

Як шереґ стоїть на місці, то другі числа роблять з лівої ноги крок назад, не приставляючи правої ноги, крок направо, приставляють ліву ногу і становляться в потилицю передньому козакові.

Козаки другого шереґу повинні завше стояти в потилицю козакам першого шереґу.

По команді:

В ОДИН ШЕРЕҐ—ЛАДНАЙСЬ!

Другі числа стають на линію перших, роблючи крок наліво, та не приставляючи правої ноги, крок вперед і приставляють ногу.

д) Перебудова ладу під час руху робиться по тій-же команді, як і стоючи на місці. У першому випадкові другі числа, а в другому—перші роблять два кроки на місці та другі числа заходять на свої місця.

Для салюту:

1) СТРУНКО.

2) ПРАВО (ліво)-РУЧ З'ОЧУЙ!

Всі звороти виконуються также і по тих командах, як і в одиночній муштрі.

а) Рухи шереґа.

1) ШЕРЕҐ ПРАВО-РУЧ ЛАДНАЙСЬ!

2) СТРУНКО!

3) КРОКОМ-РУШ!

Щоб зберегти напрямок подається команда:

1) НА БІЛУ ХАТУ (примірно).

або 2) ВЗДОВШ ДОРОГИ!

або 3) ЗА МНОЮ!

Козак правого чи лівого крила держить напрямок, другі рівняючись по ньому, виконують всі рухи згідно з ним.

б) По команді:

ВІЛЬНО!

Йти вільним кроком, але держати лад, йти в ногу, неміняючи стану рушниць.

По команді:

СПОЧИТЬ!

Можна йти і не в ногу, рушниці нести вільно, але не покидати своїх місць без дозволу.

По команді:

СТРУНКО!

Твердо та швидко взяти ногу по людині яка йде на крилі ладнання і взяти рушницю як слід.

Зміна напрямку.

а) По команді:

1) ШЕРЕҐ ПРАВО-РУЧ (ліво-руч)!

2) ШЕРЕҐ ЛАДНАЙСЬ ВПРАВО (вліво).

3) КРОКОМ РУШ (В РУХОВІ— РУШ)!

або 4) БІГОМ—РУШ!

На місці люди роблять зворот, або пів-звороту в бік ладнання, виконуючи напрямок по останній команді (3 чи 4) ідут на нову линію фронту де й ладнаються.

В рухові роблять так же, тілько як вийдуть на нову линію, то рівняючись, зазначають кроки на місці до команди:

ПРОСТО!

або 2) СТІЙ!

б) По команді:

1) ШЕРЕҐ НА (таку-то річ) ХАТУ ПРАВО—РУЧ!

2) БІГОМ—ЛАДНАЙСЬ!

По першій команді всім людям шереґу повернутись у вказаному напрямкові, по

другій—швидко перебігти на нову лінію фронту, ладнаючись у бік крила звороту. Як що зворот виконується під час руху, то по другій команді право(ліво) криловому, а другим людям в міру ладнання на новій лінії фронту, робити кроки на місці до команди:

1) ПРОСТО!

або 2) СТІЙ!

в) По команді:

1) ШЕРЕҐ, ЛІВИМ (ПРАВИМ) КРИЛОМ ВПЕРЕД!

2) КРОКОМ — РУШ (під час руху—РУШ)!

По першій команді криловий заходячого крила повертає голову вздовш фронту. По другій команді повинен кроком робить захід. Всім людям, бережучи ладнання, робити кроки тим меньше, чим ближче вони стоять до нерухомого крила. Як шереґ зайде скілько треба, подається команда:

1) ПРОСТО!

або 2) СТІЙ!

Лад (стрій).

Лад буває: розгорнутий, колонами (купами) по чотно, по півсотенно і лад лавою (розсипний).

В ладу: 4—6 чоловік носят назву „зона“; 2—4 зоні—„рій“; 2—4 рої—„чоту“: 2—4 чоти—„сотню“.

Лава (розсипний стрій).

а) Лава вживається аби найбільше нашкодити ворогові вогнем, для найбільших вигід стрільцям при стрільбі та для зменьшення втрати людей від вогню супротивника.

б) По команді на місці:

1) ВЛІВО (вправо, од середини)
В ЛАВУ—РУШ (БІГОМ)!

Криловий бере рушницю до стрільби та лягає або з коліна, другі швидким кроком розмикаються на 2 кроки, коли не було вказано перемежки, і теж роблять, що й перший.

По такій же команді під час руху робиться теж, тільки рух продовжується, позаяк може бути команда „стій“.

в) По команді:

1) ЗРІДКА—ВОГОНЬ!

Стріляти по вказівках командірів.

2) ЧАСТО—ВОГОНЬ!

Стріляти без вказівок. але з увагою встановляти приціл, гарно прицілюватись та

зберегати патрони. Як буде половина страчена,—то докладати начальнику.

За свистком припинити стрільбу та повернути голову на командіра.

г) По команді:

ВПЕРЕД—БІГОМ!

Швидко схопитись та перебігти до призначеного місця, або в показаному напрямкові.

По команді:

СТІЙ (як що вона подана)!

Зупинитись та обрати таке місце, щоб краще було видко супротивника і було зручніще стріляти.

д) По команді:

ДО АТАКИ ВПЕРЕД!

Швидко зхопитись та йти в показанному начальником напрямкові, продовжуючи, коли не заборонено, розстрілювати супротивника. Йти швидким кроком і рівнятись з передніми.

е) По команді:

УРА!

Швидко, з криком у р а!, збираючись до купи, кидатись на ворога, не дивлячись скілько його, а тілько де він.

Чотове навчання.

Коли в ладу стоїть 20—30—40 або і більше козаків, то з них складається чота.

Чота розбивається на рої од 2 до 4, а рої діляться на зони (4—6 козаків у зоні), теж од 2 до 4 зон. Лад ставши в два шереґи, першим ділом розлічується на кількість, відділивши старшину, розлічується на рівні рої, поставивши ройових в лад, ройові призначають зони й призначають в них старших.

Всі старші в ладу стають на правому крилі, окрім старших зонів, тіж, котрі подають команди—ведуть навчання, стають де їм вигоднїще. При салюті найстарший, скомандувавши: „ПРАВО (ЛІВО)-РУЧ З'О-ЧУЙ“, стає на тому крилі, звідкіля йде начальник і проводить його, коли він іде вздовж фронту.

а) По команді:

ЛЯГАЙ!

Козаки першого шереґу роблять один крок вперед, другого ж— заступають в перемежки між козаків першого шереґу ліворуч.

По команді:

ВСТАТЬ!

Задній шереґ підступає до переднього.

По команді:

СПОЧИТЬ!

Начальник зон і ройові можуть обдивитись людей.

По команді:

ПО ЧОТИРІ—ЛАДНАЙСЬ!

На перший шереґ, другі числа роблять з лівої ноги крок назад та крок вправо і приставляють ногу. Перші числа другого шереґу з другим і третім тактом роблять пів крока назад.

На другий шереґ — другі числа роблять з правої ноги крок вперед та крок вліво і приставляють ногу. Перші числа другого шереґу роблять пів крока вперед.

При звороті чоти вправо—другі числа роблять крок вправо та крок вперед і приставляють ногу, перші числа другого шереґу—пів крока вправо.

При звороті чоти вліво—другі числа— крок вліво та крок назад, приставляють ліву ногу, перші числа другого шереґу—пів крока вліво.

в) По команді:

В РЯДИ—ЛАДНАЙСЬ!

Другі числа стають на свої місця рухами протилежними вказаним в попередній статті,

а перші числа другого шереґу на пів крока приступають.

Під час руху ладнання виконуються по тих-же командах тілько нумера, які роблять пів крока—зазначають два кроки на місці.

г) Для складання рушниць у козли подаеться команда:

СКЛА—ДИ!

По цій команді перший шереґ повертаеться кругом і козаки еднають до купи по 4—5 рушниць, складають їх у таган.

Щоб розібрати рушниці подаеться команда:

ЛАДНАЙСЬ!

І коли станугь так, що рушниці будуть по середині шереґів і вирівняються, подаеться команда:

ДО—ЗБРОЇ (в ружье).

Колона (сакма́).

Чота ладнаеться тілько в колону роями. У сій колоні рій стае за роєм на дістанції, рівній протягові роя. Лад колони в напрямку фронта може бути виконаний тілько з рухом вперед, або під час руху.

По команді:

1) ЧОТА ЗПРАВА (ЗЛІВА)—РОЯМИ!

2) КРОКОМ—РУШ (під час руху—РУШ)!

Передній рій йде просто, а останні роблять пів-звороту право-руч (ліво-руч), зазначають 2 кроки на місці і з третім йдуть за переднім. Як зайдуть, ройові командують: ПІВЗВОРОТУ ПРАВО-РУЧ (ЛІВО-РУЧ) і беруть дістанцію.

б) Ладнання колони зі зміною напрямку виконується на місці та під час руху по команді:

3) КРОКОМ—РУШ (під час руху—РУШ)!

Кожний рій заходить на $^1/_4$ обіга, після чого командір чоти командує:

4) ЧОТА—СТІЙ!

або 5) ПРОСТО!

в) Як чота повернута право (ліво)-руч, то командувать:

1) В РЯДИ — ЛАДНАЙСЬ (як були по чотирі)!

2) РОЇ ЛАДНАЙСЬ — ВЛІВО! (ВПРАВО)!

3) КРОКОМ—РУШ (під час руху—РУШ)!

Під час руху, як скінчать ладнання, подається команда:

1) ЧОТА—СТІЙ!

або 2) ПРОСТОі

г) Щоб чоту, яка в колоні, повести рядами, командують:

1) ЧОТА ПРАВО—РУЧ!

2) РОЯМИ ПРАВІ (ЛІВА) КРИЛА ВПЕРЕД!

3) КРОКОМ—РУШ (під час руху РУШ)!

Як перший рій зайде скілько треба (починають всі вкупі) командує к-р чоти:

1) ПРОСТО!

2) ПО ЧОТИРІ—ЛАДНАЙСЬ!

д) Щоб розгорнути колону по передньому роєві:

1) ЧОТА ЛАДНАЙСЬ — ВЛІВО (ВПРАВО)!

2) КРОКОМ—РУШ (під час руху РУШ)!

Всі рої, крім переднього, роблять півзвороту вліво (вправо) і починають самі рух, коли вийдуть з-за лівого крила, кожний рій—по команді:

ПІВ-ЗВОРОТУ ПРАВО—РУЧ!

виконує зворот, потім по команді:

СТІЙ!

зупиняється.

Під час руху передній вій виконує крок на місці, другі рої—в мірі виходу на лінію, по команді:

НА МІСЦІ!

теж визначають крок на місці, аж до команди к-ра чоти:

1) ПРОСТО!

або 2) ЧОТА—СТІЙ!

Коли ладнання виконується бігцем, то ройові не командують.

е) Щоб розгорнути чоту під час руху і заразом зупинити її подається команда:

ПО ГОЛОВНОМУ РОЄВІ, ЧОТА ЛАДНАЙСЬ, ВЛІВО (ВПРАВО),—РУШ!

Командір переднього роя командує:

РІЙ—СТІЙ!

Другі виконують те, що наказано вище.

ж) Щоб розгорнути чоту, з ладу рядами, у тому-ж напрямкові, куди вона звернута:

1) В РЯДИ—ЛАДНАЙСЬ!

2) ЧОТА ЛАДНАЙСЬ ВЛІВО!

3) КРОКОМ (БІГЦЕМ) — РУШ

(під час руху РУШ або БІГЦЕМ РУШ;)

Зміна напрямку.

а) При рухові колони роями мусять рівнятись не тілько по фронту, але і в потилицю тим, що йдуть спереду, тримаючи од них відповідну дістанцію.

б) Зміна напрямку колони виконується з рухом вперед або під час руху послідовним заходженням роїв крилом.

1) ЧОТА, ПРАВЕ (ЛІВЕ) КРИЛО ВПЕРЕД!

2) КРОКОМ—РУШ (під час руху РУШ)!

Головний рій розпочина заходження, а коли він зайде, скілько потрібно, командір чоти командує:

ПРОСТО!

в) Щоб чоту розсипати в лаву на місці, або з зупиненням на призначеній позиції, к-р повинен всім людям роз'яснити мету дії, позицію або линію, яку належить лаві заняти, зазначає середній інтервал меж людьми, потім командує:

ЧОТА ПО ЛИНІЇ (або на таку-ту позіцію) ВПРАВО (от середини або вліво) В ЛАВУ! (як треба—БІГЦЕМ).

Право-криловий козак зупиняється, як чота йшла, або доходить до призначеної позіції,

зупиняється та пристосовується до місцевости, а решта козаків прискореним кроком розходяться на новій линії фронту, теж зупиняються та набивають рушниці.

Щоб розсипати з рухом вперед, виконується теж саме тілько слово „по линії“ не вимовляється, але зазначається напрямок.

Стрільба.

а) Як чота виладнана:

1) З КОЛІНА (примірно),
2) СТРІЛЬБА,
3) ЧОТОЮ,
4) ЧОТА—ВОГОНЬ!

Щоб припинити тимчасово:

1) КУРОК!

Щоб зовсім припинити:

2) ГЕТЬ НАБОЇ!

б) Стрільба в лаві може бути: поодинока та залпова. До початку стрільби к-р чоти робить вказівки: а) ціль, яку треба обстріляти та б) приціл.

1) ПО ПООДИНОКИХ ЛЮДЯХ,
2) ЗРІДКА В РОЯХ,
3) ВОГОНЬ!

Ройові самі призначають чергу.

в) Як треба стрільбу збільшити:

1) ЧАСТО!
2) ВОГОНЬ!
або 1) ПО ДЕСЯТЬ НАБОЇВ!
2) ВОГОНЬ!

Тут люди стріляють без черги.

г) Щоб припинити стрільбу, к-р чоти подає свисток або передає наказ по лінії від одного козака до другого після чого, як треба, командує:

1) КУРОК!
або 2) ГЕТЬ НАБОЇ!

д) Стрільба залпами (вкупі всі) виконується чотою або роями окремо.

1) ПО КІННИЦІ,
2) 15! (приміром).
3) ЧОТА—
4) ВОГОНЬ!

Рух лави.

При всіх рухах лава повинна зберегти свій напрямок, люди мусять держати звязок по між себе та не чекати вказівок а самім пристосовуватись до місцевости. Рух лави може бути кроком та бігцем, всією лавою, окремими роями, зонами та окремими людьми. Рушниці нести як кому краще. Коли вони набиті, то ставити курок.

а) Щоб пересунути лаву:

1) КУРОК!

2) ПО ПЕРШОМУ РОЄВІ (примірно). НА ОКРЕМЕ ДЕРЕВО (або за мною)

3) ЧОТА—ВПЕРЕД!

Ройові, як треба, команду повторяють.

Щоб зупинити чоту:

1) ЧОТА—СТІЙ!

Як треба перебігти, то к-р чоти добавляє ще „БІГЦЕМ“.

б) Як треба перебігти роями, к-р чоти, вказує ціль, зазначає місце та чергу роїв.

Ройові командують:

1) ПО 2 ЗОНІ НА ДЕРЕВО,

2) ВПЕРЕД! БІГЦЕМ! (або ЗА МНОЮ)!

Як що за одним разом не можна добігти до місця, то посередині треба зупинитись та спочити.

в) Перебіжки зонами, по одному та плазом, виконуються, як вище зазначено.

г) Рух лави назад виконується таким же чином, як і вперед, тільки кроком. Замість команди: „ВПЕРЕД“, подається—„НАЗАД“.

д) Щоб змінити напрямок лави, к-р чоти наказує одному роєві залягти в новому напрямкові, потім подає відповідні накази иншим роям.

Атака.

Чота, яка підійде до ворога лавою кроків на 50 відразу може кинутися на нього з баґнетами.

Щоб перейти до атаки, к-р чоти командує:

1) ДО БОЮ—ВПЕРЕД!

Люди швидко підіймаються, йдуть рівняючись з переднім та продовжують розстрілювати ворога. Як підійдуть близько, кроків 30—50, к-р чоти командує:

У Р А!

та вибігає вперед. Люди припиняють стрільбу, та з криком: у р а! кидаються на ворога

е) Коли ворог буде збитий, к-р чоти спиняє чоту, збірає та ладнає її, обстрілює збитого ворога і наказує або робити окопи, або те, що більше одповідає в данному становищі.

Щоб зібрати людей подається команда:

ЧОТА ДО МЕНЕ!

Люди збігаються та ладнаються ззаду командіра.

Сотенне навчання.

У сотні чоти стоють поруч, по порядку чисел. Лад у сотні може бути:

1) Розгорнутий.

2) Колони (сакма́).

3) По чотно.

4) Бойовий лад.

а) У розгорнутому ладу командір сотні стає там, звідкіля йому краще керувати. К-ри чот—на правих крилах своїх чот. К-ри роїв—на правих крилах своїх роїв. К-ри перших роїв у чотах у другому шереґу.

При росходженні (розмиканні) к-ри чот виходять на перед середини своїх чот.

б) Зміна напрямку сотні у чотовій колсні:

1) СОТНЯ НА БІЛУ ХАТУ—ВПРАВОРУЧ!

2) РІВНЯЙСЬ!

Всі люди виконують зворот, потім рівняються по фронту та в потилицю. Як всі чоти займуть свої місця, к-р сотні командує:

СТРУНКО!

Як зворот виконується, під час руху, то:

1) ПРОСТО!

або 2) СТІЙ!

в) Зміна напрямку заходженням колони правим або лівим крилом.

1) СОТНЯ, ПРАВЕ КРИЛО ВПЕРЕД!

2) КРОКОМ—РУШ (під час руху—РУШ)!

Як головна чота зайде скілько потрібно, командір сотні командує (протягом, ПРОСТО).

Чота йде пів-кроком. Коли всі чоти зайдут, к-р сотні командує:

1) ПРОСТО! (коротко).

або 2) СТІЙ!

г) Рух та зміна напрямку ладу „почотно“ по попередніх командах (наказах, знаках) командіра сотні, який призначає напрямкову чоту і напрямок на місцеві предмети:

1) ПО ТРЕТІЙ ЧОТІ,

2) ЧОТИ ВПЕРЕД (НАЗАД, ЛІВО-РУЧ, ПРАВО-РУЧ).

3) НА РІЖОК ЛІСА.

Ладнання колон з розгорнутого ладу та з рядів.

а) По команді:

1) СОТНЯ, ЗПРАВА (ЗЛІВА) В ЧОТОВУ КОЛОНУ!

2) КРОКОМ—РУШ!

Як зайдуть за чоту, по якій ладнаються, к-р чоти командує:

ЧОТА—СТІЙ!

Як ладнаються бігцем, то ся команда не подається, а як зайдуть на свої місця, то стають і роблять зворота, щоб стати в потилицю.

б) Ладнання чотової колони з рухом вперед:

1) СОТНЯ ЗПРАВА (ЗЛІВА) ПО ЧОТНО!

2) КРОКОМ—РУШ (під час руху—РУШ)!

По мірі заходження чот к-ри їх командують:

ПІВ-ЗВОРОТУ ПРАВО—РУЧ (ЛІВО—РУЧ)!

Коли підійдуть до зазначеного місця, поступаються пів-кроком; а як всі чоти зайдуть, подається команда:

1) ПРОСТО!

або 2) СТІЙ!

в) Ладнання колони роями з розгорнутого ладу виконується зі зміною напрямку на $1/4$ круга по команді:

1) РОЇ ЛІВИМИ КРИЛАМИ ВПЕРЕД!

2) КРОКОМ--РУШ!

г) Ладнання здвоєних рядів у чотові колони по команді:

1) В РЯДИ ЛАДНАЙСЬ!

2) ВЛІВО В ЧОТОВУ КОЛОНУ!

3) КРОКОМ—РУШ (під час руху—РУШ)!

Переладнання колон.

а) Переладнання чотової колони в колону роями виконується з рухом вперед та під час руху по командах:

1) СОТНЯ, ЗПРАВА (ЗЛІВА)—РОЯМИ!

2) КРОКОМ—РУШ, або РУШ!

б) Щоб сотню, що в чотовій колоні, повести вперед рядами, подається команда:

1) СОТНЯ, ПРАВО—РУЧ!

2) ПО ЧОТИРІ—ЛАД НАЙСЬ!

3) ЧОТАМИ ПРАВІ КРИЛА—ВПЕРЕД!

4) КРОКОМ—РУШ (під час руху—РУШ)!

Перша чота починає рух, другі ж—визначають крок на місці. Як чільна чота зайде скілько треба—сотенний командує:

ПРОСТО!

Чота йде просто. Як вона витягнеться, то инші чоти поступово йдуть за нею по команді своїх чотових:

РУШ!

в) Щоб повести вперед сотню рядами, з колони роями, робиться теж, що в п. б).

г) Для ладнання колони роями в чотову колону подається команда:

1) СОТНЯ, ВЛІВО (ВПРАВО) В ЧОТОВУ КОЛОНУ!

2) КРОКОМ—РУШ (під час руху—РУШ)!

Кожний рій, як дойде до місця, зупиняється по команді ройового:

1) СТІЙ!

або 2) (Під час руху) НА МІСЦІ!

Як ладнання скінчиться, сотенний командує:

1) СТІЙ!

або 2) ПРОСТО!

Розгортування колон.

Розгортування під час руху та на місці виконується по головній частині як кроком, так і бігцем.

а) Колона роями розгортується по команді:

1) СОТНЯ, ЛАДНАЙСЬ ВЛІВО (ВПРАВО)!

2) КРОКОМ (БІГЦЕМ) — РУШ (під час руху—РУШ)!

б) Щоб розгорнути колону, що стоїть на місці, сотенний командує:

1) СОТНЯ, ЛАДНАЙСЬ ВЛІВО (ВПРАВО)!

2) КРОКОМ (БІГЦЕМ)—РУШ!

В міру виходу на лінію фронту чот, чотені командують:

1) ПРАВО—РУЧ (ЛІВО—РУЧ)!

2) ЧОТА—СТІЙ!

Як розгортується бігцем, то чота виладнується без команди чотених:

в) Під час руху, чотова колона розгортується бігцем, а з зупиненням головнеї частини—кроком або бігцем.

В першім разі по команді:

1) СОТНЯ, ЛАДНАЙСЬ ВЛІВО (ВПРАВО)!

2) БІГЦЕМ—РУШ!

Головна чота йде кроком, другі—приладнуючись до неї, вибігають без команди чотених.

В другім разі по команді:

1) ПО ГОЛОВНІЙ ЧОТІ, СОТНЯ ЛАДНАЙСЬ ВЛІВО (ВПРАВО)!

2) РУШ (БІГЦЕМ—РУШ)!

Чотений головної чоти зупиняє чоту, а другі приладнуються.

Лад по чотно.

Щоб перейти в лад по чотно, сотенний дає вказівки про ціль діяльности, напрямок, як мають стати чоти, дістанції та інтервали, призначає напрямкову чоту й командує:

ПО ЧОТНО —ЛАДНАЙСЬ! (як треба—„БІГЦЕМ“)!

По сій команді чотені сами розводять свої чоти. Лад чот по вказівках чотених.

Як сотенний не дає вказівок про дістанцію та інтервали, то по команді:

ПО ЧОТНО ЛАДНАЙСЬ!

Головна чота йде на 40 кроків у пів-звороту право-руч, друга—на 40 кроків у пів-звороту ліво-руч, третя—на 30 кроків право-руч, четверта—на 30 кроків ліво-руч.

Щоб зібрати сотню, сотенний подає гасло: „збір у колону“ та „бігцем“. Чоти

йдут до лінейного й самі ладнають чотову колону.

Стрільба.

Стрільба в розгорнутому ладу сотні:

а) з зімкнутого тілько залпами стоячи, або з коліна;

б) з розгорнутого залпами, сотнею, чотами також і поодинока лежучи, з коліна та стоючи.

в) Для стрільби залпами подається команда:

1) ПО КОЛОНІ, ЩО БІЛЯ ДЕРЕВА!

2) 18 (примiром)!

3) СТРІЛЬБА СОТНЄЮ!

4) СОТНЯ—ВОГОНЬ!

Сотенний та чотені йдуть за лад сотні й стають,. де їм краще керувати вогнем.

г) Щоб з розгорнутого ладу почати вогонь чотами, сотенний вказує ціль та род вогню і команди.

Бойовий лад сотні.

Бойовий лад сотні складається з чот, розгорнутих в лаву, і з зоставлених в резерві.

В лаві можуть бути всі чоти.

Чоти, розгорнуті в лаву, утворюють чотові участки. Місце резерву за серединою лави або за крилом.

Як є кулемети, то до потреби тримаються при резерві.

Вози з набоями тримаються при резерві.

На крила, та в тил бойового ладу посилаються дозорчі, від лави та резерву.

Бойовий лад повинен мати звязок з иншими частинами, коли вони є з боків.

Протяг бойового ладу сотні, коли він не призначений, повинен бути пристосований до завдання, місцевости і кількости людей у сотні.

Місце сотенного там, звідкіля йому лекше керувати боєм. Коли буде в лаві дві чоти, він мусить бути при лаві.

Коло сотенного повинні бути лінейний, сурмач (сігналист), обозний і потрібна кількість козаків од кожної чоти.

Резерв має звязок з лавою.

Бунчужний, як не має якого доручення, керує постачанням набоїв.

Керування бойовим ладом належить сотенному. Він призначає чоти в лаву та резерв, керує стрільбою, рухами і діяльністю

сотні, стежить за силою вогню в лаві, побільшує силу лави з резерву. Під час переходів вказує напрямок або позіцію для чот. Призначає напрямкову чоту. Він встановлює звязок зі старшими инших військових частин, коли вони оточують його.

Перехід у бойовий лад.

Сотня до бойового ладу переходить з розгорнутого ладу і з колон.

По команді:

ТАКІ-ТО ЧОТИ В ЛАВУ!

Перехід повинен робитись наскілько можливо таємно.

Перед переходом у бойовий лад, сотенний дає такі вказівки:

а) Що звісно про супротивника.

б) Що звісно про своє військо.

в) Яке завдання має сотня і як вона буде його виконувати.

г) Напрямок бойового ладу.

д) Призначення чот у лаву та резерв і які вони мають заняти участки.

е) Місце возів з набоями.

ж) Перевязочне місце.

з) Місце сотенного.

и) Напрямкова чота.

Коли маються кулемети, то призначається їм місце. Чотені провіряють, чи зрозуміли люди завдання.

Щоб відкрити вогонь сотенний вказує ціль та назива вогонь.

Щоб припинити вогонь сотенний подає свистки.

Лаву можна згустити та побільшити; згущається й побільшується, коли займають новий участок.

Щоб змінити напрямок бойового ладу під невеликим вуглом, сотенний дає чотам відповідні вказівки, нову ціль, новий напрямок, та призначає напрямкову чоту.

Як треба змінити напрямок на великий вугол, то з резерву розгортується в лаву чота в новому напрямкові, а в резерв, як треба, викликають чоти з лави.

Атака.

Атака може відбутись одною лавою, частиною лави та лавою вкупі з резервом.

Щоб зробити атаку частиною лави, сотенний подає відповідний наказ чотеним чи старшому в лаві.

Як треба всею сотнею,—то резерв викликається можливо близче до лави.

Коли треба атакувати окремо резер-

вом, то він підходить до супротивника яко мога близче і кидається в баґнети.

Кулемети (як що вони маються), як сотня переходить в атаку, обстрілюють ворога, поки лава не закриє їм вогню. Потім можуть перебігти на крило і звідтіля відкрити вогонь.

Як сотня візьме позіцію, то сотенний роспоряджується переслідувати супротивника або рухом, або вогнем. Займає позіцію, закріпляє її, приводе сотню в лад, притягає кулемети та поповнює набої і сповіщає об цім начальника.

Муштра куріня.

Курінь має 4 сотні; сотні мають свою загальну нумерацію.

Лад куріня: а) колона: резервна та похідна; б) лад по сотенно; в) бойовий лад куріня.

Колона (сакма́).

а) В резервній колоні всі сотні вилад нані в чотових колонах і ладнаються: дві сотні поруч у першій линії, дві другі—в другій, в потилицю першим, і 1 і 3 сотня в першій линії. 2 і 4 сотня в другій.

Інтервали між сотнями 3 кроки, ді-

станції 10 кроків.

Кулеметна сотня в 20 кроках ззаду куріня.

Вся старшина сотень на своїх місцях, а сотенні на 5 кроків перед серединою своїх сотень.

У поході—одна сотня за другою в колонах роями.

б) В ладу по сотенно—сотні розташовуються в одну або дві линії, або уступами на інтервалах та дістанціях, призначених курінними.

Як форма ладу по сотенно не призначена то стають в дві лінії на інтервалах та дістанціях 100 кроків.

Кулеметна сотня там, де їй призначено. Як не призначено,—то при правокриловій сотні другої линії.

Вози з набоями по вказівках курінного,

Для керування курінем, як курінь у резервній колоні, оддає накази та команди курінний. В ладу по сотням та в походній колоні виконавчі команди подаються сотенними

Всі рухи, а також зміна напрямку виконується таким же чином і по тих же командах, що й в сотенному навчанні.

Переладнання курінних колон.

Курінний оддає наказ, а сотенні виконавчі команди.

1) Резервна колона ладнається в похідну тілько з рухом вперед та під час руху по команді:

1) КУРІНЬ ЗПРАВА (ЗЛІВА) РОЯМИ!

2) ПЕРША (ДРУГА) СОТНЯ—ВПЕРЕД!

Всі сотні йдуть по команді сотенних.

б) Ладнання похідної колони в резервну виконується по головній частині, на місці та з зупиненням, по команді:

КУРІНЬ В РЕЗЕРВНУ КОЛОНУ!

Сотенний головної сотні ладнає її в чотову і зупиняє. Другі сотні, кулеметна сотня та вози з набоями стають на свої місця.

в) З кожного ладу курінь може перейти в лад по сотенно по команді:

КУРІНЬ ПО СОТЕННО—ЛАДНАЙСЬ!

Головні сотні розходяться на 60 кроків у право та ліво-руч, сотні другої лінії одходять на 50 кроків у право- та ліво-руч.

Щоб зібрати курінь, курінний ставить лінейного, подає „збір“. Сотні в чотових колонах ідуть і ладнаються коло лінейного, фронтом туди, куди він стоїть видом, у резервну колону.

Бойовий лад куріня.

Бойовий лад куріня має сотенні бойові участки та резерв. Сотні бойового участку тримають по між себе звязок. Резерв зупиняється за серединою, або за крилом бойової линії. Частини резерву можуть бути вкупі і наріжно—як накаже курінний. Кулеметна сотня, як є до потреби, зупиняється коло резерву, вкупі або по чотно. Вози з набоями там, де вкаже курінний. Порядок охорони дозорчими зазначається курінним. Як не було в сій справі зроблено роспорядження, то оборону виставляють сотенні на крила та в тил. У бойовий лад курінь може перейти з кожного ладу, навіть з походної колони.

Щоб перейти в бойовий лад, курінний робить розвідку, приймає засоби для стеження за супротивником, для охорони крил у тилу, оголошує сотенним:

1) Що відомо про супротивника та сусідні частини свого війська.

2) Яка загальна ціль свого війська, яке завдання для куріня і як його буде виконано.

3) Призначення сотень у бойовий лад та резерв.

4) Призначує місце для кулеметів.

5) Завдання кожної сотні, напрямок руху й напрямкову сотню.

6) Призначує місце для возів з набоями.

7) Де буде курінний під час бою і куди йому давати звістки.

8) Сотенні оголощують людям те, що їм сказав куріний і розводять сотні на участки.

9) Керує в бою курінний, надсилаючи накази.

Рух та зміна бойового ладу.

Рух куріня починається з наказу курінного, який дає загальну ціль діяльности, завдання кожній сотні, призначає напрямкову сотню, як треба, то й чергу для сотень.

Сотенні виконують кожний одержаний наказ.

Резерв, як не одержить наказу, держить звязок з бойовими сотнями і повинен завше бути готовим стать до помочі.

б) Для зміни напрямку бойового ладу під невеликим вуглом курінний подає відповідний наказ і, як треба, призначає нову напрямкову сотню.

Як треба змінити під великим вуглом,— то призначаються в лаву сотні з резерву в новому напрямкові, а резерв, як треба, робиться з сотень бойових участків.

в) Кулемети міняють свої місця по наказу тих начальників, яким вони доручені.

г) Як треба збільшити силу бойових участків, то викликається частина резерву і вливається в участки.

Як треба продовжити бойову линію, то викликані частини призначаються на нові участки.

Атака.

а) Для атаки курінний дає кожному сотенному вказівки про ціль діяльности, та напрямок. Атака може бути виконапа тілько де-якими сотнями або цілим курінем.

Щоб виконати атаку всіма частинами, курінний подає відповідні накази сотенним, підтягує близче резерв і потім, по умовному гаслу, сотні кидаються в баґнети.

Курінь збірається також, як і сотня.

Полк, брігада, дівізія.

Резервний лад полку складається з резервних колон курінів у одній або в кількох линіях на призначених наказом інтервалах та дістанціях.

а) Як не було наказу,— то два або три курінї в одну лінію на інтервали на 20 кроків; чотирі курінї—в 2 линії на інтервалах та дістанціях на 20 кроків.

Старшина полку стає:

а) командір полку—звідкіля йому найкраще керувати, біля його—молодший військовий старшина, полковий значковий і полковий сурмач;

б) курінні і старшина що коло них, на своїх місцях.

б) Кулеметна сотня—в 20 кроках за срединою полку в розгорнутому ладу.

в) Кінні розвідчики—по одному біля курінних, решта--коло к-ра полку, або де він наказже.

д) Вози з набоями на 10 кроків ззаду за кулеметною сотнею.

е) Як є кілька полків, то вони розміщаються по особому наказу.

Як наказа не було, то два або три полки стають поруч у порядкові чисел, на

інтервалах 40 кроків.

Чотирі полки—в дві лінії на інтервалах та дістанціях 40 кроків.

Для призначення місця куріням викликаються лінейні.

Полки стають так, щоб перший і третій полк у першій лінії, а 2 і 4—у другій.

По команді:

ЛІНЕЙНІ НА ЛИНІЮ!

Розставляють їх: у полку—полковий значковий, у бриґаді—старший з полкових значкових, в дівізії—старший значковий штабу дівізії.

ж) Керування резервними ладами виконується командами.

Попередні команди оголошуються послідовно всією старшиною включно до куріних, які після того подають виконавчі команди. Для одночасного виконання команд старший начальник подає знак шаблею або рукою.

з) Як загальна ціль пересунення війська відома, то резервний лад може бути пересунений просто по попередніх командах старшого начальника. У противнім разі старший начальник передає через значкових, або збірає до себе начальників та ого-

лошує ціль та порядок пересунення, дає
напрямок та призначає напрямкову частину.

Бойовий лад.

а) Бойовий лад полку складається з
бойвої линії та полкового резерву. Бойовий
лад бріґади—з бойової линії та бріґадного
резерву. Бойовий лад дівізії—з бойової ли-
нії та загального резерву.

б) Щоб перейти в бойовий лад з ре-
зервного, старший начальник видає наказ:

1) Відомости про ворога та сусіднє військо.
2) Загальну ціль діяльности.
3) Завдання для кожної частини.
4) Місьця бойових участків, або на-
прямок їх руху.
5) Місце перевязочного пункту.
6) Де буде старший начальник.
7) Де склад набоїв.

Молодші начальники, як одержать та-
кий наказ, негайно його виконують.

Як нема часу оддавати наказ послі-
довно, то та частина, якій дається напря-
мок та ціль, переходить у бойовий лад,
останні виконують вище зазначене.

Щоб зібрати полк у резервний лад з
бойового, к-р полку дає курінним наказ, де
зібратись і ціль збору.

Церемонія.

Сотні: а) Сотня проходить церемоніяльним походом всією сотнею по команді:

1) ДО ЦЕРЕМОНІЯЛУ!
2) НА ПЛЕ--ЧЕ!
4) СОТНЯ ПРАВО-РУЧ З'ÓЧУЙ!
5) КРОКОМ—РУШ!

б) Сотня проходить частинами по команді:

1) НА ПЛЕ--ЧЕ!
2) СОТНЯ ПО- ЧОТНО!
3) НА ДВІ ЧОТИ ДІСТАНЦІЯ!
4) ПРАВО-РУЧ З'ÓЧУЙ!
5) ПЕРША ЧОТА!

По останній команді чотений першої чоти йде перед середину своєї чоти і командує:

1) ПЕРША ЧОТА ПРАВО-РУЧ З'ÓЧУЙ!
2) КРОКОМ—РУШ!

По сій команді перша чота починає рух, решта-ж зазначають крок на місці. Як перша чота пройде і прийде черга йти другій чоті,—чотений командує:

ПРОСТО!

Куріня: а) Сурмачі виходять перед курінем—по команді:

ДО ЦЕРЕМОНІЯЛУ!

Сурмачі стають перед курінними в 10 кроках потім курінний командує:

1) НА ПЛЕ—ЧЕ!

2) КУРІНЬ ПРАВО-РУЧ З'О-ЧУЙ!

3) КРОКОМ—РУШ!

б) Частинами курінь проходить по команді:

1) ПО СОТЕННО (ПО ЧОТНО)!

2) НА ОДНОГО ЛІНЕЙНОГО (або на стілько то чот) ДІСТАНЦІЇ!

3) ПРАВО-РУЧ З'ÓЧУЙ!

4) ПЕРША СОТНЯ!

По останній команді начальник головної частини командує:

1) НА ПЛЕ—ЧЕ!

2) ПЕРША СОТНЯ (ЧОТА) ПРА-ВО-РУЧ З'ÓЧУЙ!

3) КРОКОМ—РУШ!

Полк: а) Полк у резервному ладу має інтервали між куріннями на один крок, а дістанцію між линіями курінів на 15 кроків.

Щоб зазначити лінію, де мають проходити частини полку, викликаються лінейні.

Порядок полку в резервнім ладу такий:

Перед серединою полку на $2^1/_2$ лінейних: в один шерег ладнаються курінні і инша кінна старшина; на 3 кроки за серединою їх полковий сурмач, за ним у 10 кроках сурмачі, у 10 кроках за ними командір полку, од нього на крок вліво полковий значковий.

За полком у 10 кроках кінні розвідчики, за ними на 25 кроків кулеметна сотня в розгорнутім ладу.

Зпереду на 2 лінейних—командір полку, за ним у 2 кроках молодший військовий старшина та полковий значковий, за значковим в 1 кроці полковий сурмач, в 4 кроках за ним сурмач, за ними в 10 кроках курінний, за яким у 20 кроках його курінь.

Дістанції між сотнями на одного лінейного, між курінями на два лінейних.

Обовязки козака в розсипному ладу (в лаві).

1. Розуміти бойове завдання своєї зони, роя, чоти і сотні.

2. Завше підтримувати звязок з товаришами зони, себ-то мати можливість бачить і слухати їх; передавать роспорядження по лаві; стежити за тим, що діється у супротивника і сусідів і доводити до відомости об тім свойому найближчому начальникові.

3. У всяких випадках підсоблять своїм найближчим товаришам чим тілько можна: вогнем, баґнетом, заступом або безпосередньою підмогою (наприклад, коли прийдеться переходить або ж добувати великі перешкоди).

4. Ні в якому разі не залишати свого місця в лаві. Як же поранять, не мішать товаришам виконувати свої обовязки, а повинен, довівши об цім найближчому начальникові, з його дозволу піти на пункт для перевязки або одлізти в захистне місце і чекати санітарів, а набої передать сусідам.

5. Вибірати собі місце найвигодніше для стрільби по призначеній цілі і захистне

від очей і вогню супротивника: тому додержуючись призначеного інтервалу між вояками, можна пересуватись наперед, праворуч і ліворуч, памятаючи завше, що треба не міняти напрямку фронту лави і не перешкоджати сусідові; робить собі „упор“ для рушниці; по наказу, а при потребі і з власного почину, робить захорону від очей і вогню супротивника за допомогою струмента якогось, мішка з землею і т. и.

6. Стріляти по наказу або по команді старшого; тільки на дістанціях, на яких можна стріляти з „постоянного“, можна, як що не було заборони, починати вогонь з власної ініціятиви.

7. Коли буде подана команда: ЗРІДКА—ПОЧИНАЙ! стріляють по черзі, призначеній ройовим або старшим у зоні; по команді: ЧАСТО—ПОЧИНАЙ! стрілять без черги; але в кажнім разі уважно ставити приціл, точно прицілюватись, берегти свій запас набоїв і памятати вчасно його поповнювати і одбірати набої у товаришів, які вибиті з лави; коли не стане половини запасу набоїв, зповістить об цім старшого зони.

8. Коли командір чотовий або ройовий подадуть свисток, зараз покинути стрілять.

9. Під час пересування зони, роя або чоти держатись призначеного начальником (старшим) напрямку і по можливости інтервалу од сусіда в бік напрямкової частини, пристосовуючись до місцевости; рушницю нести треба,—як буде способніще.

Під час здвигу з одної позиції до другої всією частиною, з командою: ВПЕРЕД, БІГОМ! раптом зхвачуваться і як найшвидче перебігати в призначенному напрямі на призначене місце, роблячи в данім разі із себе як найменшу ціль для супротивника. За командою: СТІЙ! Зараз же пристосовуватись до місцевости. А при поодиноких перебіжках самостійно вибірать собі найкращу путь і місце для тимчасового спочинку.

10. На випадок атаки за командою: ВПЕРЕД! хутко схоплюватись і йти в напрямі, вказанім старшим, і в той же час розстрілювати, як не було заборони, супротивника. А коли наказано буде атакувати без стрільби на ходу, йти прискореним кроком рівняючись з передніми. Як буде подана команда: „УРА! раптом, з гуканням: Ура! кидатись на ворога в баґнети, сходючись поближче до свого старшого.

11. Коли не буде часу або можливости чекать наказа (команди, сігналу) начальника, (старшого) вчинять самостійно, аби була користь од того в досягнені загальної мети і зроблено як найбільше втрат супротивникові.

12. Коли буде потреба,—ставать на місце убувшого начальника і продовжувати почате ним діло.

Обовязки начальників у лаві.

Кожний начальник у лаві повинен:

1) Памятати мету дії й завдання частини, до якої належить призначений йому участок лави, і робити всі заходи, щоб як найкраще виконати своє бойове завдання.

2. Бути для своїх підвладних зразком відваги, непохитности.

3. Піклуватись, щоб підвладні розуміли мету дії і оточуючі обставини, і привчаючи їх до самодіяльности, в ту ж пору вимагать від них точного і розумного виконання всіх правил і обовязків, які містяться в статуті.

4. Стежить, щоб ніхто з підвладних без дозволу або наказу не залишав ладу.

5. Організувати, щоб у межах його участку пильнували за діями супротивника, а також уважно зорити за місцевістю зпереду, на флангах і в тилу свого участку.

6. Завше стежити за тим, щоб у козаків було досить набоїв і в свій час добувати їх.

7. В тім разі, як будуть в районі його участку або поблизу поставлені кулемети (або гармати), не чикаючи наказу, зробить все, аби забезпечить їх від захвату супротивником.

9. Робити всі заходи для негайного звязку з своїм безпосереднім начальником також для звязку і спільної роботи доручених йому частин з сусідніми частинами.

9. На випадок, коли станеться якась пригода і прийдеться вийти з строю, призначить своїх намістників і стежить, щоб підвладні йому начальники, убуваючи з строю, замінялись негайно.

10. Коли нема часу або можливости чекати роспоряджень старшого начальника, братись за діло самостійно, памятаючи перш за все, щоб була від того користь у досягненні загальної мети і зроблено супротивникові як найбільше втрат.

Командір чоти повинен:

1. Керувати вогнем, рухом і діями чоти в лаві відповідно завданню і вказівкам командіра сотні. Для стеження за боєм, за умовними знаками свого начальника, а також для передачі роспоряджень, повідомлень і для виконання доручення, командір чоти може викликати до себе 1—2 козаків з чоти.

2. На місці, де стане лавою чота, піклуватись, щоб як найкраще чота пристосувалась до місцевости, для чого робить, коли треба, і штучне захищення.

3. Під час стрільби показувати ціль, зазначати приціл, вогонь і подавати команди одночасової стрільби всією чотою; коли найде потрібним доручать вести вогонь командірам роїв, старшим зон і навіть просто кому-небудь з козаків; зупиняти вогонь, коли буде треба.

4. Показувати чоті під час зміни позиції самі позиції, призначати напрямок і напрямкового роя, самому вести свою чоту, коли вона одночасно вся міня позіцію, а коли роями, зонами і поодинокими людьми, призначати чергу для роїв.

5. Коли дійде діло до атаки, показувати ціль і напрямок удару, самому вести свою чоту і першим кидатись на ворога.

Ройовий повинен:

1. Стежить, щоб люде його участку як слід виконували команди, накази і умовні знаки командіра чоти і повторювати їх, коли буде треба.

2. Слідкувать, щоб люде добре пристосовувались до місцевости і як слід стріляли.

3. Вести в рої одночасовий (залповий) і чергу рідкого вогню, коли командір чоти доручає йому.

4. Під час зміни позицій всім роєм, зоною і поодинокими людьми, а також в мент атаки, самому вести свого роя згідно з розпорядком чотового і оточуючими обставинами; коли потрібно—призначать у рої напрямкову зону.

Старший зони.

Повинен стежити за негайним і точним виконанням всіх роспоряджень командірів чоти і роя, чи так поставлено приціл і як приціпюються, чи добре пристосову-

ються люде до місцевости, слідкує за рухом і діями зони і служить для своїх людей у всьому зразком; вести чергу рідкого вогню в зоні. При змінах позицій зонами і поодиноко, самому вести свою зону. Старший зони завше повинен знати, де мається кожен із людей його зони, що він робить і чи досить у нього набоїв.

Ціна 60 коп.